

ZZP EN DAGBESTEDING

In AS 6/7 van 2009 stond een artikel over zorgzwaartepakketten, onder de titel: “ Met ZZP’s staat de vraag van de klant centraal”. In dat artikel kwamen ook de gevolgen van invoering van zzp’s voor dagbesteding voor ouderen met een verstandelijke beperking aan de orde. Vervalt dagbesteding voor deze groep senioren helemaal of valt het allemaal wel mee? AS verdiept zich met dit artikel nog wat dieper in deze actuele materie.

John Sijnke

Laten we maar met de deur in huis vallen: met de invoering van zorgzwaartepakketten komt de vanzelfsprekendheid van voortzetting van dagbesteding na het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd te vervallen. Daarmee komt in feite een einde aan ouderenbeleid zoals veel organisaties in de dienstverlening aan mensen met een verstandelijke beperking dat de laatste jaren hebben ontwikkelt. Dat beleid is op een aantal aannames gebaseerd. Een van die aannames is dat er bij het bieden van dagbesteding ook automatisch geld voor die vorm van dienstverlening beschikbaar is.

Sommige organisaties hebben er voor gekozen mensen boven de 65 aan hun reguliere dagbesteding te laten blijven deelnemen. Soms als keuzemogelijkheid, soms ook als collectief beleid. Daar liggen allerlei inhoudelijk overwegingen aan ten grondslag. Zo blijken veel ouderen zich psychisch en lichamelijk fit te blijven voelen als ze actief blijven. Dagbesteding draagt daar aan bij. Dagbesteding heeft voor veel mensen ook een sociale functie. Zeker voor mensen met een ernstige tot matige verstandelijke beperking die gebruik maken van een intramurale voorziening is dagbesteding vaak de enige plek waar met anderen dan leefgroepgenoten of directe familieleden wordt omgegaan. Zonder te overdrijven kun je zeggen dat veel van deze mensen in een nogal eenzijdig sociaal milieu verkeren, dat met het wegvallen van dagbesteding nog verder zou verschromelen.

Continuering

Sommige vormen van dagbesteding lenen zich blijkbaar prima voor continuering tot (zeer) hoge leeftijd. Denk aan wat je zou kunnen noemen de traditionele dagverblijven, waar de inhoud van de dagbesteding vaak een recreatief en vrijblijvend karakter heeft. Binnen die context kunnen ouderwordende cliënten vaak heel goed blijven functioneren. Mocht dat niet meer goed lukken, omdat de behoeften van de oudere cliënten te veel af gaan wijken van die van andere cliënten (hetgeen vaker voor komt bij dagcentra met een arbeidsmatig karakter), dan wordt een alternatief geboden. Niet zelden lijkt dat alternatief erg op de oorspronkelijke dagbesteding, alleen in een lager tempo en soms ook met aangepaste tijden. Maar die vorm van dagbesteding kan ook een sociëteitachtig karakter hebben: vrijblijvende deelname en voornamelijk recreatieve activiteiten.

Deze aangepaste vorm van dagbesteding wordt vaak in deeltijd (enkele dagdelen per week) aangeboden. Maar in een aantal gevallen gaat het, net als bij andere genoemde vormen van dagbesteding, om een vrijwel volledige werkweek. Soms is dat zelfs niet vrijblijvend, omdat in de woningen overdag geen begeleiding aanwezig is. Daarmee komt een ander motief aan de orde: personeelsplanning. Wanneer cliënten om die reden (volledige) dagbesteding krijgen, dan is er in feite sprake van organisatie gestuurde dagbesteding in plaats van vraaggestuurde dagbesteding. En daar gaat in het kader van zzp's de schoen wringen.

Gelijkheidprincipe

Uitgangspunt van de overheid is het gelijkheidsprincipe, ook bij financiering van zorg- en dienstverlening. Iemand met een verstandelijke beperking is een burger met rechten en plichten. In onze samenleving gaan mensen rond hun 65ste met pensioen en verrichten geen werk meer. Dagbesteding is, binnen de formulering van de ZZP's, ter vervanging van werk. In die lijn stelt de zzp-systematiek dat de vergoeding voor dagbesteding dan ook stopt als iemand 65 wordt, want ook andere burgers stoppen omstreeks hun 65ste met werken (hoewel dat de laatste tijd – om economische redenen – wel ter discussie staat). Dat wil niet zeggen dat er helemaal geen mogelijkheden meer voor dagbesteding zijn. Maar de noodzaak voor dagbesteding moet vanuit de persoon worden aangetoond, op individuele basis. Dagbesteding op basis van een collectief beleid voor senioren kan dus eigenlijk niet meer. Sommige organisaties menen dat het allemaal zo'n vaart niet zal lopen met de invoering van zzp's. Ze gooien als het ware nog steeds al het binnenkomende geld op een hoop en verdelen het zoals ze het altijd gedaan hebben. Dagbesteding voor ouderen wordt daar dan ook uit betaald. Het is de vraag hoe lang men dat kan blijven volhouden. Want zodra er cliënten of cliëntvertegenwoordigers opstaan die goed begrepen hebben dat het met een zzp meekomende geld aan een individu geboden is en dat geld ook individueel opeisen, krijgen die organisaties een probleem. Je kunt het ook anders benaderen. De overheid wil met zzp's vooral de klantpositie versterken. Meer keuzemogelijkheden, meer op de individuele klant afgestemde zorg en dienstverlening (maatwerk) en nadrukkelijker vraaggestuurde zorg en dienstverlening. Je zou kunnen zeggen: een kans die organisaties die hun klanten serieus nemen niet mogen laten liggen.

Individuele indicatie

Het CIZ (Centrum Indicatiestelling Zorg) moet een individuele indicatie afgeven voor dagbesteding boven de 65. Dat wil zeggen dat voor elke oudere cliënt individueel gemotiveerd moet worden dat een vorm van dagbesteding voor hem of haar noodzakelijk is. Daarbij moet rekening worden gehouden met de regels die het ministerie daarvoor heeft opgesteld. Voor alle duidelijkheid zijn die regels bij dit artikel opgenomen. Niet alle aanvragen voor senioren dagbesteding zullen worden gehonoreerd, zeker als er sprake was van arbeidsmatige dagbesteding voor iemand met een relatief grote mate van

zelfstandigheid. Indien de aanvraag wel wordt gehonoreerd, zal de omvang van de dagbesteding zo goed als zeker niet gelijk zijn aan een reguliere werkweek. Dit alles heeft invloed op de hoeveelheid uren die senioren binnen de dagbesteding door zullen gaan brengen en daarmee op de beschikbare middelen. Bestaande voorzieningen die gebaseerd zijn op voornoemd collectief ouderenbeleid zullen dus komen te vervallen of ingrijpend moeten veranderen. Daarvoor komt een individuele benadering in de plaats. Organisaties zullen zich moeten gaan inspannen om dagbesteding voor senioren echt op individueel niveau vast te stellen. Organisaties die niets ondernemen krijgen uiteindelijk de rekening gepresenteerd.

Rechten en plichten

Tenslotte nog even terug naar het gelijkheidsprincipe: burgers met rechten en plichten. Op je 65ste met pensioen gaan kun je zien als een recht. Tot je 65ste in je eigen levensonderhoud voorzien door te werken kun je beschouwen als een plicht. En ook dat je van het geld dat je daarmee verdient iets afstaat aan de gemeenschap om zo ook anderen, die om wat voor reden dan ook niet kunnen werken, in staat te stellen zelf in hun levensonderhoud te voorzien. Wanneer je zo naar volwaardig burgerschap kijkt dan is het vanzelfsprekend dat ook mensen met een beperking zoveel als mogelijk werken. Enerzijds als recht, om zodoende deel te kunnen nemen aan de samenleving. Anderzijds als plicht om op die manier iets bij te dragen aan de samenleving. Werk betekent dan niet alleen een plezierige tijdinfilling, maar vooral ook een nuttige bijdrage leveren aan de maatschappij, door iets te produceren of een dienst te leveren. In de volgende AS wordt hier nader op ingegaan, met een artikel over zogeheten 'doorstroomtrajecten', van dagbesteding naar werk.

Het ministerie van VWS heeft een aantal regels opgesteld over ZZP en dagbesteding. Hieronder de passages uit die zzp-regels die van toepassing zijn op dagbesteding voor senioren met een verstandelijke beperking.

DAGBESTEDING Functies: De component dagbesteding bevat de functie begeleiding (BG-dag). *Tijd:* Hierin staat het gemiddeld aantal dagdelen vermeld. Dit betreft het gemiddeld aantal dagdelen van die cliënten die daadwerkelijk dagbesteding ontvangen. Dit betreft de (direct en indirect) cliëntgebonden tijd. De niet-clientgebonden tijd (zoals scholing, intervisie en organisatieoverleg) wordt verdisconteerd in het ZZP-tarief. Dagbesteding, bekostigd vanuit de AWBZ, is een zoveel mogelijk zinvolle, gestructureerde en in principe niet-vrijblijvende vorm van besteding van de

dag. Voor mensen *onder de 65 jaar* is hierbij sprake van een vervangende activiteit voor werk of school, als dit niet op reguliere dan wel aangepaste wijze (zoals WSW, aangepaste onderwijsvormen) kan worden gerealiseerd. Naar de mogelijkheden van de persoon biedt de dagbesteding vervangende activiteit voor een vergelijkbare duur als een reguliere werkweek. Voor mensen *boven de 65 jaar* is sprake van dagbesteding bekostigd vanuit de AWBZ als deze activiteiten nodig zijn voor de persoon vanuit zorginhoudelijk oogpunt. Hier moet sprake zijn van een in het zorgplan geformaliseerde doelstelling ten aanzien van ontwikkeling of stabilisatie. In deze situatie is geen sprake meer van vervanging van arbeidsmatige activiteiten, daar oudere mensen in het algemeen geen arbeidsmatige invulling van de dag hebben, maar zelf voor hun daginvulling zorgen. Dagbesteding, bekostigd vanuit de AWBZ, is te onderscheiden van reguliere *dagstructurering* die in de woon-/verblijfsituatie wordt geboden. Aanbieden van structuur gebeurt in de eerste plaats door het ritme van het leven in een dergelijke situatie. 's Morgens wakker worden, opstaan, ontbijten, koffiedrinken, et cetera. Vanuit de instelling mag een aanbod van enige recreatieve en welzijnsactiviteiten worden verwacht, als onderdeel van het aanbod in deze woon-/ verblijfsituatie. Het kan daarnaast aan de orde zijn, dat voor het in stand houden van de structuur enige vorm van 'actief houden' nodig is, bijvoorbeeld om omkering van dag- en nachtritme te voorkomen. Gezien de verwevenheid van deze vorm van begeleiding met de overige zorg ligt het voor de hand, dat dit als integraal aanbod wordt geboden en dat dit niet wordt beschouwd als dagbesteding. Verder is dagbesteding, bekostigd vanuit de AWBZ, te onderscheiden van *welzijnsactiviteiten* als zang, bingo, uitstapjes en dergelijke. Deze worden aangeboden aan de cliënt ter vervanging van het niet kunnen deelnemen aan reguliere welzijnsactiviteiten zoals die in de open maatschappij beschikbaar zijn. Deze activiteiten dienen te worden bekostigd vanuit de functie verblijf en worden niet beschouwd als dagbesteding. Vanwege het integrale karakter van behandeling en begeleiding in de woonzorg en de dagbesteding is voor de subsectoren LVG- en SGLVG-behandelcentra er voor gekozen om geen afzonderlijke tijd voor dagbesteding op te nemen, maar deze integraal in de totaal tijd van het ZZP op te nemen. Voor de overige subsectoren in de gehandicaptenzorg, geldt dat dagbesteding wel als aparte component is opgenomen. *Uit: Zorgzwaartepakketten sector Gehandicaptenzorg 2009; Ministerie van VWS.*

Gepubliceerd in AS, maandblad voor de Activiteitensector, oktober 2009.